

Húsvét napján aztán, miközben harmadmagammal a nagyszüleimhez vezető hosszú földúton mentem, belátásom nyílt egy olyan mélylétbe, a Húsvét mélyére, amelyhez képest a magamé mégiscsak elenyészőnek tetszett. Talán először ez a kontraszt, de még inkább a lenti és a fenti távolsága rendített meg. Majd a mélyben tükröződő messzeség. Aztán pedig annak műve, Aki átjárja és átfordítja ezeket a végleteket: a megtestesülés, ami „*átváltása uralásnak és szolgálásnak, fentnek és lentnek, telítettségnek és ürességnek, gazdagságnak és szegénységnek, végtelennek és végesnek.*

Csöndesen és váratlanul...

CS. VARGA ISTVÁN
irodalomtörténész

A Lélek ott fű, ahol... Irodalomtanárként tudom: a költészetben hatalmas a fűvése.

Emlékezetes élmény köt *Utassy József* egyik költői estjéhez, amelyhez bevezető előadás tartására kértek fel. Döböntem néztem a megadott időpontot: húsvét előtti hét, vagyis nagyhét, mégpedig nagypéntek! Hitetlenkedő szavamra ezt válaszolták: „Nem tévedés, az időpontot a költő kérte”. Elhinni sem tudtam, hogy nagypénteken egy mátrai nagyközségben költői estet lehet tartani.

A helyszínen fürkésző szemekkel kérdeztem a költőt: „Mi lesz ebből?”. A „Csak várd ki a végét!” szavaknál többet mondott arcának metakommunikációja. A katolikus templomban véget ért a nagypénteki szertartás, az emberek pedig szép rendben átsétáltak a találkozóra. (Mintha az Ady-vízióban a „Kalota-hídján” átvonuló „pom-pás magyarok” jelentek volna meg *feketében*. A költő édesanyja is ájtott Bükkszenterzsébetről, és a közönség közt foglalt helyet.)

Utassy elemében volt szerettei körében. A versek lelki visszhangjára figyeltem. (Még soha életemben nem éreztem annyira fölöslegesnek a bevezetőmet.) A költő az érdeklődő kérdésekre rendre versekkel felelt, és mintha legyőzte volna az időt, a filozófiai rosszat, amely mindent kikezdi. Mintha eltűntek volna idő és tér korlátai. Áhítatos lelki közösséggé vált a hallgatóság...

Hazafelé autózva, a Mátra felett ragyogtak a csillagok, bennem pedig fénylett a találkozó emléke. Ebben az emelkedett, különös lélekállapotban arról meditáltam, hogy a költészet alapfunkciója a kezdetektől máig alig változott: a „poézis első tárgya” ma is: az ember. Bár állítólag a képi látás Babilonnál elveszett, a képgondolkodásból, képlátásból a legtöbbet a költészet őrizte meg. A *poézis* igei alakja már Homérosznál anyagi, szellemi és lelki javakat elő-

hívó, vagyis a teremtéshez hasonló cselekvést jelent. Általa gazdagszik, többé, szebbé, talán nemesebbé is válhat az ember. A költő műveivel a földön soha föl nem lelhető, de megsejthető tökéletességről tesz tanúbizonyosságot.

Memorieterek bukkantak föl emlékezetemben. Adytól a *Köszönet az életért* sorai: „Aki él, az mind örüljön, / Mert az élet mindenkinek / Kivételes, szent örömmel jön”. A *Követelő írás sorsunkért* főhása: „Szivemben élsz, sétálgatsz, Uram, (...) Alázatosan, nyomorúan / Kérlek: add nekünk a mi sorsunkat”. Az *Élünk vagy nem?* döbbenetes felismerése: „Sírván siratjuk, hogy vagyunk / S hogy van, még van, az Élet s hogy tudunk, mit se tudva / S utunk a latrok útja, / Holott Jézusokként kezdtük”. A lélek mélyén megszólalt: „Szent elgondolás: volt egy Jézus, / Ki Krisztus volt (...) És szerette az embereket. (...) Egy kicsit véres a szived, / De én szivem egészen tied.” (*Volt egy Jézus*)

Kétségtelen, hogy a sokféle motiváció közt ennek az Utassy-estnek a lélekemelő élménye is hatott, amikor elhatároztam, hogy költészetünk szakrális vonulatát is kutatni, és lehetőség szerint tanítani is fogom. Most a tanítva tanulás során szerzett felismerések sok kis csudájából egy kis tarka csokrot kötök.

Miért szép József Attila *Ódája*? — Attól, hogy univerzális szemlélettel a szerelem résnyí lehetőségén át a Mindenségre is ablakot nyit. De talán attól is szép, hogy benne szakrális textus is fokozza a költői kifejező erőt: „Vérköreid miként a rózsabokrok, / reszketnek szüntelen. / Viszik az áramot, hogy / orcádon nyíljon ki a szerelem / s méhednek áldott gyümölcse legyen.” Az *Óda* teljes szépségéhez hozzátartozik az „és áldott a Te méhednek gyümölcse, Jézus”.

A *Mama* kozmikussá táguló zárásában, a színzimbolikától is fokozva, úgy magasodik fel a mosónő-édesanya alakja, mint a Szűzanya, a *Stella maris* és a *Regina coeli*, vagyis a *Tenger csillaga* és az *Ég Királynője* a mennybemenetelt ábrázoló fenséges oltárképen: „Nem nyafognék, de most már késő, / most látom, milyen óriás ő — / szürke haja lebben az égen, / kékítőt old az ég vizében”.

A *Reménytelenül* fenséges szépsége mélyről sugárzik: „A semmi ágán ül szívem, / kis teste hangtalan vacog, / köréje gyűlnek szeliden / s nézik, nézik a csillagok”. Az előzmény Csokonai *Dr. Földiről egy töredékében* található: „Látod-e, mely kicsiny itt a föld, félrésze vizekkel / Béfoglalva setét zöldes, félrésze világos, / S mint félérésű citrom hintálva tulajdon / terhe nyomásától, lóg a nagy semminek ágán”. A rejtett forrás itt is a Biblia: „Ő terjeszti ki északot az üresség fölé és függeszti föl aföldet a semmiség fölé” (Jób 26,7).

Az Ómagyar Mária-siralom híres figura etimológiájának sugallata József Attila a *Kertész leszek* című dalában is érződik: „ha elpusztul a világ, / legyen a sírjára Virág”. Dsida Jenő *Arany és kék szavakkal* című versének szépsége a Mária-kultusz szakrális tradícióiból is források: „arany és kék szavakkal / csak Téged festeni, / míg ujjam el nem szá-

rad, / mint romló fának ága / s le nem lankad fejem / a béke isteni / ölé-
be, én szerelmem, / világ legszebb virága”.

Radnóti *Nem tudhatom*ájában a „nekem szülőházam itt e lángoktól
ölelt / kis ország, messzeringó gyerekkorom világa. / Belőle nőtem
én, mint fatörzsből gyöngé ága...” páros ríme ugyanazt a megszen-
telt hagyományt asszociálja, mint Utassy *Magyarország* című költe-
ménye, „Világ Világa, / Szerelem Kápolna-virága, / Nekem / édes
Egyetlenem, / Hazám, Te Drága...” A *Nagy szárnyadat borítsd ránk
virrasztó éji felleg* verszárlata valóban óvó-védő menedék, de a szó-
használat (virrasztás = vigília) szakrális síkon is értelmezhető. Eb-
ben a dimenzióban a „virrasztó éji felleg” a gondviselő Istent jel-
enti. A világháború poklában a költő az Ó- és Újszövetség népé-
nek közös Istenéhez fohászkodik, aki lángoszlopban, mennydör-
gésben, felhőben, égő csipkebokorban megjelenve, jelenlétével
megszenteli a helyet: „Szent ez a hely, vesd le a sarudat!”.

Mitől szépek Harsányi Lajos versei? Például attól, hogy artisz-
tikus művészettel kimondja: „Egy nagy himnusz az egész Fertő
tája”. A *Toronyzene* címadó versét pedig így zárja: „A Fertő sarka
vörös tűzben ég. / A nád riad... Kiált a kócsag. / Fiam tedd össze
kis kacsódat!”. Egyértelmű a zárókép ismertsége, Arany János *Fi-
amnak* című versének szakrális szépsége átsugárzik: „Kis kacsóid
összetéve szépen, / Imádkozzál, édes gyermekem”.

Ilyen leckékkel manapság csak a költészet szolgálhat. De felis-
merjük-e *Az Úr érkezését*, és el tudjuk-e mondani Adyval a *Köszö-
nömöt*, vagy Sík Sándorral a *Tedeumot*, amikor személyes valóság-
ként éljük meg: „Mikor elhagytak, / Mikor a lelkem roskadozva
vittem, / Csöndesen és váratlanul / átölelt az Isten”.

A megszületés bátorságáról

VASADI PÉTER
író, költő

Túlvilág — evilág, külvilág — belvilág nem az én szópárim. Nem
állítom, hogy amit mondani fogok, bizony (nem bizonyosságokat
kell sorjáznom, azokat Jézus már régen széthintette a világban, ne-
kem gondolkodnom kell felőlük s igyekeznem *eljutni* hozzájuk),
szóval, ha Isten országa „köztünk van”, és „ha nem én élek már,
hanem Krisztus él bennem” (Pál apostol), akkor milyen az az evi-
lág, amelyben már ott van az új, és milyen messze van tőlem, ha
már bennem van nemcsak Krisztus, hanem maga a Szenthárom-
ság? És az (ez) az Ország Krisztusban? És nem igaz, hogy én nem
látom Jézust (*azt* a Jézust csakugyan nem); látom én, ha nem hu-